

РЕКЛАМА ТА ПРОПАГАНДА НАРКОТИКІВ ЯК СХИЛЯННЯ ДО ВЖИВАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ

Давидова М.М.,

*ад'юнкт кафедри криминології та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ*

На сьогодні питання наркотизму, що є наслідком незаконного обігу наркотичних засобів, є одним із найгостріших як в Україні так і в більшості країн світу. Наркоманія – хвороба, яка забирає та руйнує життя людей, створює загрозу знищення нації, безпеки держави. Як відомо, хворі на наркоманію люди вчиняють злочини та правопорушення, ведуть маргінальний спосіб життя, більшість з них мають тяжкі інфекційні захворювання.

Відповідно до Всесвітнього звіту Управління ООН щодо наркотиків ще за 2013 рік, в Україні були найвищі в Європі показники хворих на інфекційні хвороби серед ін'єкційних наркоманів (21,5%). За результатами соціологічних досліджень, проведених в школах України, 30 % учнів у віці від 9 до 15 років хоча б раз вживали наркотики.

Наркоманія в Україні збільшується на 8 % щорічно – тенденція, одна з найвищих у світі. 70% наркоманів – молодь до 25 років. Жіноча наркоманія в Україні в процентному співвідношенні – найвища в Європі, що негативно впливає на демографічну ситуацію¹.

¹ Наскільки поширена наркоманія в Україні? 27 квітня 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://news24.if.ua/2016/04/27/naskilki-poshirena-narkomaniya-v-ukra%D1%97ni/>

Кабінет Міністрів України, у серпні 2013 року, ухвалив «Стратегію державної політики щодо наркотиків до 2020 року», відповідно до якої основними завданнями держави у цій сфері є запобігання розповсюдженню наркотичних засобів серед підлітків і молоді, організація раннього виявлення незаконного вживання наркотиків, профілактики наркозалежності, зниження рівня первинного вживання наркотиків, розроблення заходів протидії поширенню наркотичної субкультури, профілактика незаконного обігу наркотиків через мережу Інтернет.

Одним із шляхів втягнення осіб, переважно молоді, в незаконний наркообіг в якості споживачів є їх схилення до вживання наркотиків.

В Україні відповідальність за схилення до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів передбачена ст. 315 Кримінального кодексу України (далі - КК). Згідно з цією кримінальною нормою злочином є схилення певної особи (осіб за ч. 2 ст. 315 КК України) до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Такі протиправні дії (пропозиція, порада, умовляння, переконування тощо) спрямовані стосовно конкретної особи.

Водночас, одним із не менш небезпечних способів, який у розумінні ст. 315 КК України не є схиленням до вживання наркотиків або психотропів, являється їх рекламування та пропаганда. На сьогодні вітчизняне законодавство не встановлює відповідальність за такі, як ми вважаємо протиправні дії.

Фахівці вважають рекламу і пропаганду наркотиків змістовно ширшими, ніж власне «схилення до вживання наркотиків»¹. З таким підходом важко не погодитися, адже рекламування та пропаганда наркотиків спрямовані на широке коло осіб з метою залучення їх до вживання наркотиків та/або з метою збуту наркотиків і отримання незаконних прибутків.

Незаконне рекламування (пропаганда) наркотичних засобів це - умисне поширення інформації будь-яким способом (публікації, телепередачі, програми, мережі Інтернет, які не призначені для медичних, фармацевтичних працівників, науковців) щодо наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, обіг яких заборонений на території України, спрямовані на широке коло осіб.

Так, на нашу думку, незаконним рекламуванням та пропагандою наркотиків є зокрема продаж товарів із зображенням заборонених наркотичних засобів (зображення листка «коноплі» на одязі тощо), що здійснюються з комерційними цілями.

¹ Гузеева О.В. Склонение или пропаганда? // Законность. - 2008. № 2. - С. 35-37.

В ст. 35 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» зазначено, що реклама наркотиків та психотропів на території України може поширюватися виключно у спеціалізованих друкованих виданнях чи будь-яких інших засобах інформації, спеціально призначених для медичних, фармацевтичних, наукових працівників у сфері охорони здоров'я. Відповідно до ст. 21 Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів», реклама наркотиків та психотропів здійснюється згідно із Законом України «Про рекламу», а відповідальність настає в разі порушення даних норм згідно із законом. Проте, в Законі України «Про рекламу» наркотики та психотропи не згадуються.

Не містить норми, яка встановлює відповідальність за незаконне рекламування та пропаганду наркотиків або психотропів і адміністративне законодавство України.

Таким чином, рекламування та пропаганда наркотиків або психотропів фактично не контролюється державою, а збувачі наркотиків мають можливість уникати відповідальності за свої протиправні дії.

Слід зазначити, що на сьогодні в мережі Інтернет можна знайти інформацію та пропозиції щодо вживання наркотиків, способи приготування і очікувані ефекти від вживання наркотиків або психотропів тощо. Крім того, пропаганда наркотиків здійснюється і шляхом розповсюдження відповідної літератури, листівок тощо, а продаж наркотиків здійснюється через мережу Інтернет. Протидія таким суспільно небезпечним, у першу чергу для молоді, проявам є складним завданням, особливо з огляду на відсутність відповідних нормативно-правових важелів¹.

Також, в мережі Інтернет функціонують сайти, які рекламуючи екскурсії, так званій «наркотичний туризм», в Нідерланди, розповідають про наркотичні засоби, які можна купити в кофешопах, та про послуги гідів, які допоможуть їх придбати².

До того ж рекламу наркотичних засобів можна побачити в засобах масової інформації, в різного роду розважальних телепередачах, кінофільмах, які транслюються у денний час, і молодь та неповнолітні можуть безперешкодно дивитись їх.

Сьогодні молоді нав'язується «наркокультура», через музику, одяг, на якому зображають канабіс. Проводяться розважальні заходи, вечір-

¹ Свірін М.О. Схилення до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (поняття та особливості кваліфікації) / М.О. Свірін. – Наука і правоохорона. – 2015. – № 3 (29). С. 126-132

² Наркотична столиця Європи. Ларрі Колінз. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.diary.ru/~MIF-zgyri/p66178289.htm?oam>

ки, які можуть мати назву наркотика, наприклад екстазі (особливо небезпечний наркотичний засіб), а також на запрошеннях на ці вечірки можуть зображувати марихуану.

З огляду на європейські інтеграційні процеси, які відбуваються в Україні, на наш погляд, необхідно вивчати та використовувати позитивний зарубіжний досвід у боротьбі з незаконним наркообігом. Так, у більшості країн, у зв'язку зі швидким розвитком технологій, поширенням інтересу до мережі Інтернет, встановлена відповідальність за незаконне рекламування та пропаганду наркотиків.

У § 843(с) розділу 18 Зібрання Законів США описані ознаки кримінально-караного рекламування наркотиків або психотропів, зокрема, такі способи рекламування наркотиків, як пропозиції в друкованих ЗМІ та в мережі Інтернет. Більше того, § 843(b) криміналізує застосування засобів комунікації (у першу чергу, мереж телерадіомовлення) в процесі вчинення будь-якого федерального наркотичного злочину. Таким чином, - як зазначається у науковій літературі, - американський законодавець пішов шляхом законодавчої деталізації форм злочинного пропонування контрольованих речовин до вживання¹.

Навіть в Нідерландах, яка відома своїм толерантним ставленням до наркотиків, у ч. 1 ст. 3b Закону про Опіум зазначено, що будь-яка публікація, яка спрямована на продаж, доставку або розповсюдження наркотиків або психотропних речовин, які визначені в ст.ст. 2 та 3 Закону про Опіум заборонена. В ч. 2 ст. 3b Закону про Опіум передбачений виняток з цього правила: заборона не поширюється на публікації, які здійснюються в медичних або наукових цілях.

Експерт ООН, координатор Програми ООН по контролю за наркотиками Сандіп Шоула, зробила заяву про те, що мережа Інтернет стала «таємною лабораторією» для виготовлення синтетичних наркотиків, з рецептами виготовлення та вживання наркотичних засобів².

Отже, суспільна небезпечність рекламування та пропаганди наркотиків, полягає у тому, що безконтрольно, масово поширюється інформація про заборонені наркотичні засоби, що сприяє залученню великої кількості осіб до вживання наркотиків, особливо молоді. Така незаконна діяльність фактично не контролюється державою, а тор-

¹ Свірін М.О. Схилення до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (поняття та особливості кваліфікації) / М.О. Свірін. – Наука і правоохорона. – 2015. – № 3 (29). С. 126-132

² Глобальна інформаційна мережа Інтернет: джерело наркоманії та наркобізнесу. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slavmir.ru/archiv98/sib35noi.htm#3>

говці наркотиками мають можливість уникати відповідальності за свої протиправні дії.

На нашу думку, окремою нормою заборона незаконного рекламування та пропаганди наркотичних засобів має бути зазначена в Законі України «Про рекламу». Крім того, в Україні також має бути встановлена кримінальна відповідальність за рекламування та пропаганду наркотиків, оскільки такі діяння негативно впливають на широке коло осіб і, перш за все, на молодь.

Одним із шляхів криміналізації незаконного рекламування та пропаганди наркотичних засобів є доповнення ст. 315 КК України частиною 3 наступного змісту:

«Публічні заклики, а також схилення до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів з використанням засобів масової інформації чи комунікації та/або друкованої продукції».

Така пропозиція, на нашу думку, є одним із способів кримінально-правових заходів запобігання незаконному рекламуванню та пропаганди наркотиків, що підлягають подальшому дослідженню та обговоренню.

Науковий керівник: учений секретар Вченої ради НАВС, кандидат юридичних наук, професор Василевич В.В.